

Nr 97

*Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för
försvaret; given Stockholms slott den 3 mars 1961.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Sven Andersson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa markförvärv under försvarets fastighetsfond. För markförvärv äskas för nästa budgetår under försvarets fastighetsfond sammanlagt 13,2 miljoner kronor, varav 9,5 miljoner kronor under kasernbyggnaders delfond och 3,7 miljoner kronor under befästningars delfond.

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 3 mars 1961.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och såvitt avser punkten 1 jämväl med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Andersson, fråga angående vissa markförvärv för försvaret och anför därvid följande.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna ett i propositionen framlagt förslag till sammanföring av arméns, marinens och flygvapnets delfonder av försvarets fastighetsfond till en gemensam delfond, benämnd kasernbyggnaders delfond. I propositionen föreslås vidare att de under de olika delfonderna tidigare uppförda anslagen Vissa markförvärv för armén, Vissa markförvärv för marinen och Vissa markförvärv för flygvapnet sammanföres under en anslagsrubrik, Markförvärv för övningsfält m. m. Under denna anslagsrubrik avses framdeles skola äskas medel för markförvärv för arméns, marinens och flygvapnets myndigheter och institutioner ävensom för markförvärv för försvarets gemensamma institutioner, dock med undantag för markförvärv för anläggningar av beskaffenhet att bära invärderas under befästningars delfond.

För markförvärv under kasernbyggnaders och befästningars delfonder av försvarets fastighetsfond har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1961/62 beräkna investeringsanslag av 8 800 000 kronor respektive 3 700 000 kronor. Vid anmälan av dessa anslagsfrågor anförde jag, att ytterligare utredningar var erforderliga innan slutlig ställning kunde tagas till vissa föreslagna markförvärv och att jag hade för avsikt att senare under riksdagen anmäla dessa ärenden.

Sedan utredningarna numera slutförts, upptager jag i det följande frågor om anslag till markförvärv för försvaret.

Inom den kostnadsram för de totala utgifterna för det militära försvaret som föreslagits i årets statsverksproposition har anslagen under kapitalbudgeten i riksstatsförslaget upptagits med 174 miljoner kronor. I denna

summa ingick preliminärt beräknade anslag till markförvärv för sammanlagt 12,5 miljoner kronor. Vid utformandet av grunderna för utgiftsramen för det militära försvaret har emellertid förutsatts att kostnadsramen skall kunna ökas för att möjliggöra anskaffning av mark som kompensation för mark som måste avstås för att tillgodose städers eller andra tätorters behov av mark för exploatering m. m. På sätt närmare angives i det följande förslås för nästa budgetår kompensationsförvärv till ett sammanlagt belopp av 700 000 kronor. Anslagen till markförvärv upptages i enlighet härmed i det följande till sammanlagt 13,2 miljoner kronor eller 700 000 kronor högre än som upptagits i riksstatsförslaget.

Några detaljerade kostnadsberäkningar för de olika förvärven har jag icke angivit i det följande. Närmare upplysningar i fråga om kostnaderna torde få inhämtas genom de handlingar som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Försvarets fastighetsfond

Kasernbyggnaders delfond

[1] **Markförvärv för övningsfält m. m.** Såsom förut anförts har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition (bil. 26, punkt 7) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Markförvärv för övningsfält m. m. beräkna ett investeringsanslag av 8 800 000 kronor. Jag anmäler nu det slutliga medelsbehovet i detta hänseende.

Utvidgning av Prästtomta skjutfält

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1959: 115 angående vissa markförvärv för försvaret har riksdagen beslutat, att ett övnings- och skjutfält skall anskaffas för infanteriskjutskolan samt för de till Linköping och Norrköping förlagda förbanden genom utvidgning av Prästtomta skjutfält. För vissa markförvärv för armén har riksdagen efter förslag i förenämnda proposition för budgetåret 1959/60 anvisat sammanlagt 5 200 000 kronor, varav ett belopp av 3 500 000 kronor avsetts för påbörjande av en första etapp av anskaffningen av ifrågavarande fält. Vidare har riksdagen efter förslag i propositionen 1960: 73 under samma anslag för budgetåret 1960/61 anvisat sammanlagt 6 600 000 kronor, varav 6 100 000 kronor avsetts för den fortsatta anskaffningen av förenämnda fält. Tillhoppa har sålunda hittills anvisats (3 500 000 + 6 100 000 =) 9 600 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Det nya övnings- och skjutfältet avses skola omfatta, förutom det nuvarande Prästtomtafältet om cirka 800 hektar, ett område om cirka 5 200 hektar, varav cirka 2 600 hektar ingår i Gullbergs kronopark och cirka

2 600 hektar utgöres av mark i enskild ägo. Kostnaderna för anordnandet av ifrågavarande fält har enligt förenämnda proposition 1959: 115 beräknats till cirka 20 miljoner kronor. Av den beräknade totalkostnaden avses 14,2 miljoner kronor för förvärv av mark och byggnader i enskild ägo, däri inbegripet ersättningar till arrendatorer, intrångsersättningar m. m. samt för bestridande av kostnader för omläggning av kraftledningar, inlösen av distributionsnät, omläggning av allmän väg och uppförande av ersättningsbyggnader för skogsarbetarbostäder, som måste utrymmas. Återstoden, 5,8 miljoner kronor, hänför sig till kostnader för anordnande av läger, iordningställande av utbildningsanordningar samt anordnande av vägar m. m. inom fältet.

Fortifikationsförvaltningen erinrar (skr. $\frac{2}{8}$ 1960) om att för utvidgning av Prästtomta skjutfält hittills anvisats 9 600 000 kronor samt att resterande medelsbehov för markanskaffning m. m. för skjutfältet uppgår till (14 200 000 — 9 600 000 =) 4 600 000 kronor. Då det är av synnerlig vikt att det nya övnings- och skjutfältet snarast iordningställes, bör hela det resterande beloppet anvisas för budgetåret 1961/62. Ämbetsverket hemställer, att för ändamålet för nästa budgetår beräknas ett belopp av 4 600 000 kronor.

Utvidgning av Kråks pansarskjutfält

I skrivelse den 30 november 1960 har *fortifikationsförvaltningen* framlagt förslag till utvidgning av Kråks pansarskjutfält.

Ifrågavarande skjutfält förvärvades av kronan till sin huvuddel år 1943 och innehåller en areal av cirka 215 hektar. Fältet användes främst av Skaraborgs pansarregemente och den därtill knutna pansartruppskolan. Inom fältet bedrivs teknisk skjutning, stridsskjutning och vissa försöks- skjutningar.

Av fortifikationsförvaltningens framställning inhämtas i huvudsak följande.

Militärbefälhavaren för III. militärområdet har i skrivelse den 14 juli 1960 till chefen för armén anført att Kråks skjutfält snarast behöver utvidgas. Antalet skjutdagar på skjutfältet uppgår för närvarande årligen till cirka 200. Användbarheten av det nuvarande skjutfältet är emellertid på grund av fältets ringa bredd och djup mycket begränsad. Sålunda är redan i nuläget ett riktigt stridstekniskt förfarande i det närmaste omöjligt att genomföra, varjämte säkerhetstjänsten i hög grad försvåras. Den nya stridstekniken med dess ökade krav på skjutfältets bredd och djup, nödvändigheten av att kunna samöva stridsvagnsförband och pansarbandvagnburet pansarinfanteri ävensom den ökade tilldelningen till regementet av stridsvagnar och pansarbandvagnar medför starka krav på fältets utökning.

Chefen för armén har med anledning härav hemställt, att fortifikationsförvaltningen måtte snarast förvärva den norr om skjutfältet belägna egendomen Stora Rud, bestående av fastigheterna Rud 1¹ och Bro 1¹¹ i Mölltorps socken. Fastigheterna utgör en brukningsenhet samt innehåller i areal tillhoppa cirka 114 hektar, varav 67 hektar åker, 1 hektar tomt och trädgård, 30 hektar skogsmark och 16 hektar övrig mark.

Av en av statens väginstituts geologiska avdelning i ärendet företagen markundersökning å fastigheterna Rud 1¹ och Bro 1¹¹ framgår, att marken därstädes är användbar för framförande av tunga stridsvagnar. Genom fastigheterna Rud 1¹ och Bro 1¹¹ framgår den allmänna vägen Mölltorp—Stora Rud—Karlsborg. Militärbefälhavaren för III. militärområdet har framhållit, att vägen med hänsyn till den stora skjutfrekvensen på Kråks skjutfält efter genomförd utvidgning av skjutfältet icke kan bibehållas såsom allmän väg. En flyttning norrut av vägen är därför nödvändig. Chefen för armén har biträtt militärbefälhavarens förslag. På begäran av fortifikationsförvaltningen har vägförvaltningen i Skaraborgs län utarbetat förslag till ny sträckning av ifrågavarande väg ävensom uppskattat kostnaden för vägomläggningen till mellan 270 000 och 340 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen finner för egen del en utvidgning av pansarskjutfältet vid Kråk vara synnerligen angelägen med hänsyn till de krav, som redan med hänsyn till pansartruppernas utbildningsteknik och den ökade tilldelningen av stridsvagnar måste ställas på fältets storlek. Härtill kommer de utrymmeskrävande samövningarna mellan stridsvagnar och pansarbandvagnburet pansarinfanteri. Mot det föreslagna förvärvet synes ur social synpunkt inga invändningar kunna göras. Ämbetsverket finner liksom chefen för armén en omläggning av den genom egendomen framgående allmänna vägen vara ofrånkomlig.

Fortifikationsförvaltningen har med ägarna av fastigheterna Rud 1¹ och Bro 1¹¹ träffat preliminärt avtal om förvärv för kronans räkning av fastigheterna för en köpeskilling av 415 000 kronor. För ovannämnda vägomläggning bör enligt ämbetsverkets mening räknas med en anläggningskostnad av 340 000 kronor. Härtill kommer utredningskostnader m. m. och oförutsedda utgifter, för vilka ändamål bör avses tillhoppa 45 000 kronor. För förvärvets genomförande erfordras sålunda sammanlagt (415 000 + 340 000 + 45 000 =) 800 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för förvärv av mark för utvidgning av Kråks skjutfält för nästa budgetår anvisas ett belopp av 800 000 kronor.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anför i utlåtande över fortifikationsförvaltningens framställning att en omläggning av vägen Mölltorp—Stora Rud—Karlsborg erfordras därest Kråks skjutfält utvidgas på föreslaget sätt. Med hänsyn till andra ur vägväsendets synpunkt angelägnare företag föreligger icke möjlighet att inrymma ifrågavarande vägomläggning i

ordinarie flerårsplaner. Styrelsen förutsätter därför att särskilda medel anvisas och att väg- och vattenbyggnadsverket icke drabbas av några kostnader i anledning av vägomläggningen. Under denna förutsättning har styrelsen för sin del intet att erinra mot den föreslagna skjutfältsutvidgningen.

Förvärv av mark för Linköpings garnison

Försvarets fastighetsnämnd föreslog i skrivelse till Kungl. Maj:t den 1 mars 1958, att vissa områden av Linköpings garnisons övningsfält skulle försäljas till Linköpings stad för 1 350 000 kronor. Nämnden förklarade att en förutsättning för områdenas avstående var att erforderlig kompensationsmark tillfördes övningsfältet. Erforderlig kompensationsmark skulle erhållas genom utvidgning av övningsfältet i söder och sydöst. Kostnaderna för utvidgningen beräknades icke överstiga köpeskillingen. Beträffande viss del av den med utvidgningen avsedda marken kunde det icke avgöras huruvida eller med vilket belopp kostnader skulle uppstå. Det belopp som vid tidpunkten i fråga bedömdes erforderligt för att täcka kostnaderna för förvärv av kompensationsmark beräknades till 900 000 kronor.

Efter förslag i propositionen 1958: 140 medgav riksdagen, bland annat, att förenämnda områden av övningsfältet fick försäljas till Linköpings stad för 1 350 000 kronor.

Efter förslag i propositionen 1958: 110 medgav riksdagen att ett belopp av 900 000 kronor av det för budgetåret 1958/59 anvisade investeringsanslaget till markförvärv för armén fick användas för förvärv av kompensationsmark med anledning av försäljningen till Linköpings stad. Ifrågasvarande belopp har utnyttjats för förvärv av en söder om övningsfältet belägen fastighet.

I skrivelse den 26 augusti 1960 har *fortifikationsförvaltningen* framlagt förslag till förvärv *dels* av en fastighet för utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält, *dels ock* av ett område i anslutning till Svea trängregementes kasernområde.

Av fortifikationsförvaltningens framställning inhämtas i huvudsak följande.

Den kompensationsmark, som avsågs i fastighetsnämndens förenämnda skrivelse och som erfordras för utvidgning av garnisonens övningsfält, utgöres av f. d. skolhemmanet Vidingsjö prästgård — stadsägan nr 78 + 79 + 80 + 81 + 82 + 83 + 84 + 85 + 86 — i Linköpings stad. Fastigheten omfattar cirka 77 hektar. Fastighetens användning för tidigare ändamål har numera upphört och den förvaltas av domänstyrelsen, varvid avkastning och räntor bokföres och redovisas i särskild ordning. Någon redovisning av fastigheten på statlig fastighetsfond äger icke rum. Ett överförande av fastigheten till försvaret på sedvanligt sätt genom justering av domän-

styrelsens och fortifikationsförvaltningens respektive fonder kan sålunda icke verkställas utan överförandet måste ske mot likvid.

Vad angår förenämnda område i anslutning till Svea trängregementes kasernområde har detta, som innehåller en areal av 30 368,3 kvadratmeter, sedan 1941 arrenderats av försvaret. Inom området är uppfört ett tiotal försvaret tillhöriga förrådsbyggnader m. m. med ett sammanlagt värde av över en miljon kronor. Ifrågavarande område tillhör den till Linköpings och S:t Lars församlingars pastorat hörande ecklesiastika löningsjorden stadsägan nr 2106 i Linköpings stad. Arrendeavgälden har sedan 1941 utgått med 3 300 kronor per år. Vederbörande ecklesiastika myndighet har nu, under framhållande av den penningvärdesförsämring och den markvärdesstegring, som ägt rum sedan arrendeavgälden fastställdes, ifrågasatt en avsevärd förhöjning av avgälden. Fortifikationsförvaltningen anser att med hänsyn till de stora investeringar, som av försvaret gjorts i byggnader m. m. inom området, detsamma icke längre bör arrenderas utan i stället överföras i försvarets ägo.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för förvärv av ifrågavarande två områden för nästa budgetår anvisas ett belopp av 650 000 kronor.

I proposition 1961: 9 (s. 6—8) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att den i fortifikationsförvaltningens förenämnda framställning omförmälda fastigheten, f. d. skolhemmanet Vidingsjö prästgård nr 1 i Linköpings stad, måtte få överlåtas till fortifikationsförvaltningen mot ett vederlag av 285 950 kronor samt på i huvudsak de villkor i övrigt som domänstyrelsen angivit i framställning om överlåtelsen (^{20/9} 1960).

Förvärv av mark för Bohusläns regemente

I skrivelse den 9 november 1960 har *fortifikationsförvaltningen* framlagt förslag till förvärv av mark för Bohusläns regemente såsom kompensation för att en genomfartsled genom Uddevalla är avsedd att sträcka sig över södra delen av regementets övningsfält.

Ifrågavarande övningsfält, benämnt Samnerödsfältet, är beläget norr om regementets kasernetablisement. Den närmast kasernerna belägna delen av fältet utnyttjas såsom regementets handövningsfält.

Av fortifikationsförvaltningens framställning inhämtas i huvudsak följande.

Drättselkammaren i Uddevalla har låtit verkställa en utredning om läge och utformning av en öst—västlig huvudväg genom staden. Enligt utredningen kan huvudvägen utföras som genomfartsled eller som förbifartsled. Förbifartsleden är enligt olika alternativ framdragen över de delar av Samnerödsfältet, där utbildning i förband och stridsskjutning äger rum. En huvudväg genom dessa delar av fältet skulle medföra svårigheter att förflytta grupperade förband över vägen och av säkerhetsskäl inskränka

möjligheterna till stridsskjutning. I yttrande över förslaget i denna del har fortifikationsförvaltningen därför bestämt motsatt sig en förbifartsled enligt något av de framlagda alternativen. Genomfartsleden åter är avsedd att framdragas över den del av Samnerödsfältet, som utnyttjas såsom handövningsfält. Till handövningsfältet koncentreras utbildningen under första och andra skedena av värnpliktstjänstgöringen. Det användes även under repetitionsövningarna. På handövningsfältet finnes ett flertal utbildningsanordningar och några förrådsbyggnader. Under senare år har övningsmöjligheterna beskurets genom att regementet från handövningsfältet fått avstå mark till Uddevalla stad. En huvudled över handövningsfältet kommer att framdragas över vissa utbildningsanordningar m. m. samt omöjliggöra utnyttjandet av andra. Handövningsfältet kommer därefter att bli så gott som oanvändbart. Enär handövningsfältet utnyttjas för den grundläggande utbildningen, som måste förläggas till kasernernas närhet, kan en genomfartsled godtagas endast under förutsättning att annan för denna utbildning lämplig mark finnes i nära anslutning till kasernområdet. Regimentet förfogar icke över något sådant område, men omedelbart öster om kasernområdet finnes en i enskild ägo varande jordbruksfastighet med en areal av cirka 37 hektar, som är lämplig för ändamålet och dit erforderliga utbildningsanordningar kan förläggas. Fortifikationsförvaltningen har i yttrande över förslaget till genomfartsled anfört, att förvaltningen icke vill motsätta sig att en genomfartsled kommer till utförande med hänsyn till att enligt detta alternativ möjlighet föreligger att lämna regementet nödvändig kompensation för intrånget genom förvärv av förenämnda område. Stadsfullmäktige i Uddevalla har godkänt, att huvudvägen i princip skall utföras såsom genomfartsled. Enligt vad fortifikationsförvaltningen under hand inhämtat från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommer vägens byggande med största sannolikhet icke att påbörjas under de närmaste åren.

Chefen för armén har i yttrande i ärendet anfört, att de utbildningsanordningar — korthållsbana, handgranatbanor, filmskjutbana, närpansarvärnsbanor, förråd m. m. — som beröres av den nya vägen är i dagligt bruk under utbildningen vid regementet. Flyttningen av dessa utbildningsanordningar kan förväntas ta ganska lång tid i anspråk. Med hänsyn till nödvändigheten att i god tid före vägarbetets igångsättning säkerställa regementets utbildningsmöjligheter har arméchefen hemställt, att fortifikationsförvaltningen måtte vidtaga åtgärder för att snarast förvärva förenämnda fastighet.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för förvärv av kompensationsmark för Bohusläns regemente för nästa budgetår anvisas ett belopp av 450 000 kronor.

Förvärv av mark för bombfällnings- och skjutplatser för flygvapnet

I skrivelse den 26 augusti 1960 har *fortifikationsförvaltningen* anmält, att chefen för flygvapnet anmodat ämbetsverket att för budgetåret 1961/62 äska medel för markförvärv för fyra bombfällnings- och skjutplatser, avsedda för Västgöta, Göta, Hälsinge och Upplands flygflottiljer.

Beträffande behovet av bombfällnings- och skjutplatser anför fortifikationsförvaltningen bland annat följande.

Nya vapen samt nya anfalls- och skjutmetoder ävensom modernare flygplantyper med allt högre hastigheter har ställt väsentligt ökade krav på bombfällnings- och skjutplatserna såvitt avser såväl riskområdenas omfattning som platsernas utformning i övrigt. Med hänsyn härtill har det blivit nödvändigt att anskaffa nya platser eller utvidga befintliga platser. Beträffande två av de nu aktuella objekten synes det vara till fyllest med utvidgningar av redan befintliga platser under det att beträffande de övriga anskaffning av helt nya områden synes bli erforderligt. För de platser, som måste nyanskaffas, måste räknas med relativt betydande arealer. Av dessa platser synes de centrala delar, som närmast kommer att beröras av splitterverkan från projektiler, böra förvärvas med äganderätt, under det att återstående delar av platserna synes kunna arrenderas om möjligheter därtill föreligger. Rekognosceringarna har emellertid ännu icke fortskridit så långt, att nu kan angivas var de nya platserna bör vara belägna. Totalkostnaderna för markanskaffningen för bombfällnings- och skjutplatser kommer att uppgå till betydande belopp, i varje fall icke understigande en miljon kronor. Då dessa kostnader äro fördelade på flera platser och strävan bör vara att i görligaste mån för ändamålet taga i anspråk mark, som icke är av större betydelse för annat allmänt eller enskilt utnyttjande, synes det böra få ankomma på Kungl. Maj:t att, då pågående utredningar slutförts, bestämma markförvärvens omfattning.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för förvärv av bombfällnings- och skjutplatser för nästa budgetår beräknas ett belopp av 1 000 000 kronor.

Markförvärv för flygfältsarbeten m. m.

I skrivelse den 15 augusti 1960 har *flygförvaltningen* gjort framställning om medel för markförvärv för flygvapnet samt därvid anfört bland annat följande.

Den fortsatta utbyggnaden av flygvapnets flygfält kommer att medföra behov av betydande markförvärv. Främst kommer härvid förvärv för anläggande av nya flygfält. Områden för spridd uppställning av flygplan kommer vidare att kräva tillgång till ett stort antal mindre och från varandra skilda markytor. Flygförvaltningen har sökt begränsa kostnaderna för markförvärv genom att, där så låtit sig göra, utnyttja kronan tillhörig mark. För fält, som beräknas komma att utnyttjas också för civilt ändamål, har ämbetsverket träffat avtal om att marken i viss utsträckning utan kostnad för flygvapnet ställes till förfogande av de intresserade kommunerna. Till markförvärv för nya flygfältsarbeten, som avses påbörjas under budgetåret 1961/62, erfordras 2 500 000 kronor. Vidare erfordras för samma budgetår till markförvärv för kommande flygfältsarbeten, som enligt planerna skall påbörjas under budgetåret 1962/63, 2 100 000 kronor.

Flygförvaltningen hemställer, att för nästa budgetår för ändamålet anvisas (2 500 000 + 2 100 000 =) 4 600 000 kronor.

Oförutsedda utgifter

Under senare år har som regel särskilda medel beräknats för att möta oförutsedda utgifter i samband med markförvärv. I de fall där expropriation måste tillgripas kan det inträffa att den fastställda expropriationsersättningen överstiger det vid anslagsberäkningen uppskattade värdet av expropriationsföremålet. Dessutom kan prisstegringar inträffa under den ofta ganska långa tid som förflyter innan förvärvet kan genomföras. Genom att särskilda medel anvisats för att möta oförutsedda utgifter har det i många fall blivit möjligt att undvika särskilda framställningar till riksdagen för att täcka sådana kostnadsökningar.

De för oförutsedda utgifter anvisade medlen har vidare utnyttjats för att bestrida kostnader för smärre kompletteringar av fastighetsbeståndet eller för förvärv av mindre områden som kompensation för områden som måste avstås till städer eller andra tätorter för bostadsbebyggelse eller andra ändamål. Denna anordning har visat sig mycket värdefull. Bland annat har det varit möjligt att genomföra önskvärda mindre markförvärv vid tillfällena, då ett snabbt beslut kunnat medföra ekonomiskt fördelaktiga inköp, t. ex. då en fastighet utbjudits till försäljning genom mäklare eller på auktion.

Fortifikationsförvaltningen hemställer i skrivelse den 26 augusti 1960, att även för nästa budgetår medel för att möta oförutsedda utgifter av här angivet slag beräknas under anslagen till markförvärv.

Departementschefen

Såsom anförts i det föregående bör under anslagsrubriken Markförvärv för övningsfält m. m. sammanföras de tidigare anslagen Vissa markförvärv för armén, Vissa markförvärv för marinen och Vissa markförvärv för flygvapnet.

Under anslagsrubriken Markförvärv för övningsfält m. m. bör för budgetåret 1961/62 anvisas sammanlagt 9 500 000 kronor. Av dessa medel avses 4 600 000 kronor för den fortsatta anskaffningen av övnings- och skjutfält för infanteriets stridsskola genom utvidgning av Prästtomta skjutfält. För utvidgning av Kråks pansarskjutfält, vilket främst utnyttjas av Skaraborgs pansarregemente, erfordras 800 000 kronor. Vidare erfordras 650 000 kronor för förvärv av mark för Linköpings garnison och 450 000 kronor för förvärv av mark för Bohusläns regemente. För markförvärv för bombfällnings- och skjutplatser för flygvapnet avses 1 000 000 kronor samt för oförutsedda utgifter för markförvärv likaledes 1 000 000 kronor. Slutligen avses 1 000 000 kronor för markförvärv för flygfältsarbeten, vilket

belopp — bland annat med hänsyn till storleken av outnyttjade belopp under det för budgetåret 1960/61 anvisade anslaget Vissa markförvärv för flygvapnet — bör vara till fyllest för att täcka kostnaderna för erforderliga markförvärv för nästa budgetår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma hur dessa medel skall disponeras.

Såsom framgår av vad som förut anförts vid anmälan av fortifikationsförvaltningens förslag till markförvärv för utvidgning av Linköpings garnisons övningsfält har mark till ett värde av 1 350 000 kronor tidigare försålts från övningsfältet. Hittills har för förvärv av kompensationsmark med anledning av ifrågavarande försäljning för budgetåret 1958/59 anvisats 900 000 kronor. För dylikt förvärv återstår sålunda ($1\,350\,000 - 900\,000 =$) 450 000 kronor.

Vad angår det föreslagna markförvärvet för Bohusläns regemente har detta kompensationsförvärv, såsom framgår av fortifikationsförvaltningens framställning, samband med att regementet måste avstå del av sitt handövningsfält för att möjliggöra framdragande av en genomfartsled genom Uddevalla. Fortifikationsförvaltningen har under hand uppgivit att under 1959 och 1960 försålts mark från regementets övningsområde till ett värde av 43 250 kronor. Värdet av den vägmark, som framdeles avses skola försäljas, har uppskattats till cirka 225 000 kronor. Tillhoppa kommer sålunda att inflyta cirka 270 000 kronor.

1960 års försvarskommitté har i samband med att kommittén behandlade försvarets kapitalbudget uttalat, bland annat, att det ofta förekommer att mark måste avstås för exploateringsändamål, varvid annan mark måste anskaffas såsom compensation. Statsmakterna har ansett det önskvärt att dylika markbehov tillgodoses i största möjliga utsträckning. Detta har likväl ansetts förutsätta, att medel senare ställes till förfogande för erforderligt kompensationsförvärv (prop. 1955: 185; SU 1955: 130). I den mån anslag till markförvärv inräknas i en gemensam ram bör enligt försvarskommitténs mening medel för dylika kompensationsförvärv kunna tillgodoses utanför ramen.

Med hänsyn till vad försvarskommittén sålunda uttalat synes — såsom jag inledningsvis angivit — kostnaderna för de föreslagna markförvärven för Linköpings garnisons övningsfält och för Bohusläns regementes handövningsfält intill ett belopp av ($450\,000 + 250\,000 =$) 700 000 kronor böra läggas utanför den för kapitalbudgeten angivna ramen.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Markförvärv för övningsfält m. m.* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 9 500 000 kronor.

Befästningars delfond

[2] **Vissa markförvärv för befästningar.** Kungl. Maj:t har i årets statsverksproposition (bil. 26, punkt 20) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Vissa markförvärv för befästningar för budgetåret 1961/62 beräkna ett investeringsanslag av 3 700 000 kronor. Jag anmäler nu det slutliga medelsbehovet i detta hänseende.

Markförvärv för vissa till utförande föreslagna befästningsanläggningar

I skrivelse den 26 augusti 1960 föreslår *fortifikationsförvaltningen*, att 2 000 000 kronor anvisas för markförvärv för vissa till utförande föreslagna befästningsanläggningar. I anslutning härtill anför ämbetsverket bland annat följande.

För nästa budgetår behöver mark förvärvas med äganderätt för ett 20-tal anläggningar. För en del av dessa anläggningar är platsen ännu icke bestämd. Bland annat till följd härav kan i vissa fall storleken av de olika områdena endast ungefärligt beräknas. De erforderliga områdena är emellertid i flertalet fall av förhållandevis liten omfattning och arealen beräknas som regel icke överstiga 30 hektar. I vissa fall måste emellertid även större arealer förvärvas. Vidare är det ibland nödvändigt att ianspråktaga mark med förhållandevis högt värde per arealenhet. Det sammanlagda medelsbehovet för ifrågavarande ändamål har för nästa budgetår beräknats till 2 000 000 kronor.

Markförvärv för vissa befintliga befästningsanläggningar

I skrivelse den 19 december 1960 har *fortifikationsförvaltningen* framlagt förslag till markförvärv för att säkra beståndet av vissa på arrenderad mark befintliga befästningsanläggningar på Gotland.

Av fortifikationsförvaltningens framställning inhämtas i huvudsak följande.

Ifrågavarande befästningsanläggningar är belägna dels på av kronan ägd mark, dels ock på en angränsande fastighet, som tillhör ett bolag och å vilken fastighet finnes viss industrialanläggning. De å sistnämnda fastighet befintliga befästningsanläggningarna är belägna på mark, som — med visst undantag — upplåtits till kronan medelst kortfristiga arrendavtal. Bolaget avser att utvidga och intensifiera driften vid industrialanläggningen. Då en utbyggnad av verksamheten vid ifrågavarande industrialanläggning skulle inkräkta på försvarsanläggningarna och medföra stora hinder för den militära verksamheten därstädes, har fortifikationsförvaltningen funnit det nödvändigt att upptaga förhandlingar med bolaget för att lösa den uppkomna intressekonflikten.

På begäran av fortifikationsförvaltningen har militär myndighet närmare angivit vilka delar av bolagets mark, som erfordras för att säkerställa den militära verksamheten. Anskaffningskostnaderna för de inom

ifrågavarande område befintliga försvarsanläggningarna uppgår till cirka 3,5 miljoner kronor. Därest anläggningarna skulle nyuppföras skulle detta enligt 1960 års priser draga en kostnad av i runt tal 6,2 miljoner kronor.

Vid förhandlingar med bolaget angående dispositionen av nämnda markområde har bolaget framhållit, att det ur dess synpunkt vore uteslutet att försälja eller utarrendera området, enär i så fall några möjligheter icke skulle föreligga för bolaget att bedriva sin verksamhet på ett lönsamt sätt. Bolaget har därför krävt att kronan förvärvar eller arrenderar bolagets fastighet i dess helhet. Bolaget har förklarat sig berett att försälja fastigheten med därå befintlig industrianläggning för en köpeskilling av 1,4 miljon kronor. Bolaget har även erbjudit kronan att för en tid av 25 år arrendera fastigheten mot en årlig avgift av 95 000 kronor. Fortifikationsförvaltningen anser att arrende av fastigheten av flera skäl ställer sig oförmånligare än ett förvärv. Å fastigheten finnes ett flertal byggnader, av vilka vissa synes kunna utnyttjas såsom militära förråd.

Vid den av bolaget på ifrågavarande fastighet bedrivna industriella verksamheten finnes för närvarande ett 20-tal anställda, av vilka flertalet kommer att anställas vid annan av bolaget bedriven verksamhet. Bolaget har åtagit sig att svara för eventuella ersättningsanspråk för minskat värde å bostadsfastigheter, därest kronan övertager ifrågavarande fastighet. Utöver den bolaget tillhöriga fastigheten måste kronan förvärva ytterligare en fastighet, varjämte en till privat person upplåten avverkningsrätt måste inlösas. Kostnaderna för sistnämnda förvärv och inlösen har uppskattats till cirka 100 000 kronor. Totalt erfordras sålunda (1 400 000 + 100 000 =) 1 500 000 kronor.

För egen del anser fortifikationsförvaltningen att det är angeläget att ifrågavarande fastigheter förvärvas av kronan med hänsyn till de militära investeringarnas storlek och försvarsanläggningarnas värde för Gotlands försvar.

Fortifikationsförvaltningen hemställer, att för förvärv av ifrågavarande fastighetskomplex för nästa budgetår under anslaget Vissa markförvärv för befästningar beräknas ett belopp av 1 500 000 kronor.

Länsstyrelsen i Gotlands län, som inhämtat yttrande från länsarbetsnämnden i länet, anför i yttrande, bland annat, att sysselsättningsmöjligheterna i den del av länet, varom i ärendet är fråga, är starkt begränsade. Såsom länsarbetsnämnden framhållit är med hänsyn härtill varje reduktion av arbetsstyrkan inom befintliga företag ur arbetsmarknadssynpunkt olycklig. Nedläggning av ifrågavarande industriföretag, varmed följer reduktion av utkomstmöjligheterna i orten, kommer givetvis att i negativ riktning påverka värdena å ett antal i närheten belägna fastigheter, främst egna hem. Försvarets intresse av att få förvärva äganderätten till fastigheterna i fråga väger tungt. Det bolag, som äger ifrågavarande industriföretag, har förklarat sig berett att så vitt möjligt sysselsätta den berörda

arbetskraften å annan arbetsplats. De för försäljning avsedda fastigheternas läge utesluter komplikationer för genomgående trafik. Vid sådant förhållande vill länsstyrelsen icke motsätta sig kronans förvärv av fastigheterna för försvarsändamål. Rimlig ersättning bör dock utgå till av försäljningen sekundärt berörda fastighetsägare för förlust i form av reducerade fastighetsvärden.

Ärendet är av den natur att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som kommer att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Oförutsedda utgifter för markförvärv för befästningar

Såsom förut anförts (s. 10) hemställer *fortifikationsförvaltningen*, att under anslaget beräknas medel även för oförutsedda utgifter för markförvärv.

Departemenschefen

Jag föreslår, att anslaget för nästa budgetår uppföres med 3 700 000 kronor. Av anslaget avses 1 500 000 kronor för ett större markförvärv för att säkra beståndet av ett komplex befästningsanläggningar på Gotland, som för närvarande är beläget på av kronan arrenderad mark. Anslaget bör vidare utnyttjas för markförvärv för vissa till utförande föreslagna befästningsanläggningar samt för oförutsedda utgifter för markförvärv för befästningar. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om hur anslagsmedlen skall disponeras för olika objekt.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa markförvärv för befästningar* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 3 700 000 kronor.

Med bifall till vad föredragande departemenschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Åke Lindwall